

DEJINY OŠETROVATEĽSKÉHO VZDELÁVANIA NA SLOVENSKU – OŠETROVATEĽSKÁ ŠKOLA KONGREGÁCIE MILOSRDNÝCH SESTIER SVÄTÉHO KRÍŽA V BRATISLAVE DEVELOPMENTS OF NURSING EDUCATION IN SLOVAKIA – THE NURSING SCHOOL OF THE CONGREGATION OF THE SISTERS OF MERCY OF THE HOLY CROSS IN BRATISLAVA

DOBROTKOVÁ Marta¹, ILIEVOVÁ Ľubica², JURÍKOVÁ Erika¹

¹ *Filozofická fakulta Trnavskej univerzity, Trnava*

² *Fakulta zdravotníctva Trenčianskej univerzity Alexandra Dubčeka, Trenčín*

ABSTRAKT

Štúdia sa zameriava na začiatky ošetrovateľského vzdelávania na Slovensku, ktoré sú spojené s Kongregáciou milosrdných sestier sv. Kríža. Príchod Kongregácie milosrdných sestier sv. Kríža na územie dnešného Slovenska v roku 1865 súvisel s požiadavkou o starostlivosť o vzdelávanie mládeže a o chorých. Prvým pôsobiskom svätokrížskych sestier, ktoré spadali pod maďarskú provinciu, boli Zlaté Moravce, kde viedli župný špitál. Po vzniku Československej republiky a následne slovenskej provincie kongregácie, ktorej prvou predstavenou sa stala sr. Teodózia Hossová, vyvstala potreba organizovaného ošetrovateľského vzdelávania pre personál nemocníc a sociálnych ústavov rôznych typov. V roku 1929 bola zriadená prvá slovenská ošetrovateľská škola v Bratislave, na čele ktorej stála sr. Fides Dermeková. Po splnení stanovených požiadaviek bola v roku 1931 aj otvorená. V prvom školskom roku 1931/32 ju navštevovalo 15 žiačok, príprava mala teoretický charakter a prednášky viedli pedagógovia z Lekárskej fakulty Univerzity Komenského. V druhom roku dvojročného štúdia sa vzdelávanie zameriavalo hlavne na praktické cvičenia na jednotlivých klinikách a ambulanciách Štátnej nemocnice v Bratislave. Prvý cyklus úspešne ukončili všetky žiačky záverečnou skúškou pred komisiou v júni 1933. Úspech ošetrovateľskej školy počas jej 20-ročnej existencie garantovala osobnosťou a organizačnými schopnosťami riaditeľka Fides Dermeková, priekopníčka ošetrovateľského vzdelávania na Slovensku. V období pred II. svetovou vojnou a počas nej sa škola musela vysporiadať s komplikáciami, s ktorými sa musel vzdelávací systém vyrovnávať po rozpade monarchie. Obsah vzdelávania čiastočne ovplyvnili aj potreby vojenského zdravotníctva. Významným prameňom k dejinám školy je kronika, ktorú viedla Fides Dermeková. Popri zápisoch, ktoré odrážajú problémy i bežný chod školy, v nej reagovala aj na súveky historickú a politickú situáciu. Ďalšie archívne pramene, výrazne pomáhajúce zmapovať dejiny školy i osobnosti na nej pôsobiace, sú uložené v Štátnom archíve v Bratislave.

Kľúčové slová: Kongregácia milosrdných sestier Svätého kríža. Ošetrovateľské vzdelávanie. Ošetrovateľská škola v Bratislave. Jozefína Fides Dermeková.

Abstract

The study focuses on the beginnings of nursing education in Slovakia, which is associated with the Congregation of Sisters of Mercy of the Holy Cross. The arrival of the Congregation of Sisters of Mercy of the Holy Cross on the territory of present-day Slovakia in 1865 was related to the requirement for care for youth education and the sick. The first place of the Holy Cross Sisters, who came under the Hungarian province, was Zlaté Moravce, where they ran a county hospital. After the establish-

ment of the Czechoslovak Republic and subsequently the Slovak province of the Congregation, whose first superior became sr. Theodosia Hoss, there is a need for organized nursing education for hospital staff and social institutions of various types. In 1929, the first Slovak nursing school in Bratislava was established. Fides Dermek. After meeting the set requirements, it was also opened in 1931. In the first school year of 1931/32, she was attended by 15 pupils, the preparation was theoretical and the lectures were conducted by teachers from the Faculty of Medicine of Comenius University. In the second year of the two-year study, the training focused mainly on practical exercises at private clinics and ambulances of the State Hospital in Bratislava. The final exam completed the first cycle before the committee in June 1933. The success of the nursing school during its 20-year existence was guaranteed by the personality and organizational skills of director Fides Dermeková, the pioneer of nursing education in Slovakia. In the period before II. World War II and during it, the school had to deal with the complications that the education system had to cope with after the collapse of the monarchy. The needs of military health care partly influenced the content of education. An essential source for school history is the chronicle led by Fides Dermek. In addition to the records that reflect the school's problems and routine, it also responded to the current historical and political situation. Other archival sources, which significantly help to map the history of the school and its personalities, are stored in the State Archives in Bratislava.

Key words: Congregation of the Sisters of Mercy of the Holy Cross. Nursing Education. Nursing School in Bratislava. Jozefína Fides Dermek.

ÚVOD

Začiatky ošetrovateľského vzdelávania na Slovensku sú spojené s Kongregáciou milosrdných sestier sv. Kríža. Príchod Kongregácie milosrdných sestier sv. Kríža súvisel s požiadavkou na vzdelávanie mládeže a starostlivosťou o chorých. Od príchodu kongregácie sa odvíja zámer založiť ošetrovateľskú školu.

Príchod kongregácie na Slovensko

Kongregácia milosrdných sestier Svätého kríža (krížové sestry) vznikla v roku 1856 v Ingenbohle, mestečku churského biskupstva vo Švajčiarsku a patrí regulovanej tretej reholi sv. Františka. Jej za-

kladateľom bol páter Teodózius (1808-1865), vlastným menom Anton Krispin Florentini, člen kapucínskej rehole a generálny vikár churského biskupstva (Hauptvoglová, 2008, s. 17). Jeho snahou bolo organizovať školské vzdelávanie, predovšetkým vzdelávanie žien a pomoc chudobným. Teodózius položil základy Nemocnice Svätého kríža v Coire (Chur vo Švajčiarsku), kam pozval sestry, aby sa starali o chorých. Tak vznikla Kongregácia milosrdných sestier Svätého kríža s materským domom v Ingenbohle a Mária Terézia Schererová sa stala jej prvou generálnou predstavenou. Usídlenie sestier Svätého kríža na Slovensku sa uskutočnilo v roku 1865 a najstaršou filiálkou krížových sestier sa stali Zlaté Moravce, kde viedli župný špitál.

Zámer založiť ošetrovateľskú školu v Bratislave

Slovenská provincia začala svoju činnosť 19. novembra 1927 a ako prvá provinciálna predstavená ju viedla sr. Teodózia, ktorá sa už od roku 1926 začala zaoberať myšlienkou založiť ošetrovateľskú školu na Slovensku. Jazykové a osobnostné predpoklady pre jej zámer spĺňala Fides Dermeková, a tak ju v r. 1927 poverila zorganizovať založenie ošetrovateľskej školy. Keďže nemala na to príslušné vzdelanie, nastúpila v októbri 1927 na štúdium ošetrovateľstva v pražskej štátnej ošetrovateľskej škole.

V čase jej odchodu do Prahy bola podaná žiadosť o povolenie zriadenia školy tak, aby keď sa po skončení štúdií vráti, bolo možné školu otvoriť. K žiadosti o povolenie bolo potrebné vypracovať štatút, učebné osnovy a určiť budovu na umiestnenie školy alebo aspoň jej plán. Vzor štatútu a osnov slovenskej provincii poskytla ošetrovateľská škola nemeckej provincie v Chomutove. Stavebné plány novej budovy pre ošetrovateľskú školu vypracoval Dezider Nagy, ktorý bol zamestnancom mestského stavebného úradu v Bratislave. Budova ošetrovateľskej školy mala byť postavená na pozemku na Preys Krištofovej ulici v Bratislave, ktorý patrilo sestram alžbetinkam; pre vysokú sumu sa predaj neuskutočnil.

Zriadenie ošetrovateľskej školy

Napriek problémom so zabezpečením priestorov pre výučbu bola prvá dvojročná Ošetrovateľská škola na Slovensku zriadená výnosom Ministerstva verejného zdravotníctva a telesnej výchovy č. 4350/1929 zo dňa 15. marca 1929. O povolenie zriadiť ošetrovateľskú školu sa v Prahe zaslúžil najmä JUDr. Richard Bébr, sekčný šéf Ministerstva

verejného zdravotníctva a telesnej výchovy. Povolenie podpísal minister verejného zdravotníctva a telesnej výchovy Jozef Tiso a štát prisľúbil kongregácii neodkladne poskytnúť na výstavbu školy 500 000 korún.

Keďže kongregácia napriek povoleniu zriadiť ošetrovateľskú školu nedisponovala pozemkom, na ktorom by mohla začať s výstavbou, sr. Fides prevzala 29. 10. 1929 úrad predstavenej sestier ošetrovateliek v štátnej nemocnici v Bratislave. Vďaka tomu sa mala možnosť zoznámiť s činnosťou sestier v nemocnici a spoznať lekárov, ktorí mali neskôr pôsobiť na ošetrovateľskej škole. Zároveň v roku 1931 prevzala vedenie ošetrovateľského kurzu sestier sv. Kríža. Išlo o tzv. druhý štátny ošetrovateľský náukobeh ktorý prebiehal od 3. februára do 9. júna 1931 a skončil záverečnou štátnou skúškou. Predsedom skúšobnej komisie bol samotný odborový prednosta ministerstva verejného zdravotníctva a telesnej výchovy v Prahe JUDr. Rudolf Bébr. Kurzu sa zúčastnilo a úspešne ho ukončilo 20 milosrdných sestier a 40 civilných ošetrovateliek.

Otvorenie ošetrovateľskej školy

Na základe úspešne ukončeného ošetrovateľského kurzu a preukázaných organizačných i pedagogických schopností generálna predstavená Kongregácie sestier sv. Kríža Terézia Beck vyslovila želanie otvoriť ošetrovateľskú školu v Bratislave už v roku 1931. A tak provinciálna predstavená sr. Teodózia poverila Fides Dermeková, aby zorganizovala otvorenie ošetrovateľskej školy so začiatkom vyučovania už v školskom roku 1931/32. Pred samotným otvorením školského roka bolo nevyhnutné preukázať Ministerstvu verejného zdravotníctva a telesnej výchovy splnenie viacerých požiadaviek, ktoré sa týkali teoretickej a praktickej činnosti budúcej ošetrovateľskej školy.

Prvou požiadavkou bolo deklarovanie vhodných priestorov k dočasnému umiestneniu školy. Na tieto účely bol zrenovovaný provinčný dom krížových sestier na Hviezdoslavovom námestí č. 27. Renovácia sa zrealizovala ešte v lete 1931 a v rámci nej do budovy zaviedli telefón a materiálne vybavili prednáškovú miestnosť pre 25 študentov. Druhou požiadavkou boli prednáškové miestnosti v priestoroch štátnej nemocnice v Bratislave, s čím ministerstvo aj riaditeľstvo nemocnice vyjadrili súhlas. Poslednou podmienkou bolo predostrieť návrh na odborného riaditeľa školy, učiteľského zboru a podrobný

rozvrh žiackej praxe. Na pozíciu odborného riaditeľa navrhla sr. Teodózia doc. Ľudovíta Valacha z Internej kliniky Štátnej nemocnice v Bratislave, vtedajšieho asistenta profesora Kristiána Hyneka. Docent Valach ponuku prijal, riaditeľstvo Československej štátnej nemocnice v Bratislave súhlasilo s návrhom a zaslalo požiadavku na jeho schválenie za odborného riaditeľa ministerstvu v Prahe. Ministerstvo schválilo otvorenie školy 1. novembra 1931, celkový rozsah praktického výcviku a doc. Valacha ako odborného riaditeľa. Vedením školy bola poverená Fides Dermeková.

Podmienky prijatia na štúdium

Do 1. ročníka sa prihlásilo 12 sestier z Kongregácie milosrdných sestier Sv. kríža a 3 z Kongregácie milosrdných sestier sv. Vincenta z Rožňavy. O vzdelávanie v ošetrovateľskej škole mali záujem aj iné kongregácie, ale keďže ich členky nemali požadované vzdelanie, žiadosť o štúdium im bola odložená na budúce roky. Slávnostné otvorenie školy sa uskutočnilo 2. novembra 1931. Uchádzačky (a v neskorších rokoch aj uchádzači) o štúdium ošetrovateľstva museli spĺňať pomerne prísne podmienky: vekové rozmedzie bolo stanovené na 16 až 30 rokov, povinnosťou bolo absolvovanie meštianskej školy, príp. ďalšie vzdelanie. Najlepšie sa osvedčila práve tzv. meštianka kombinovaná s dvojročnou rodinnou alebo obchodnou školou. Pri posudzovaní fyzickej spôsobilosti sa kládol dôraz na zodpovedajúci telesný vzrast, správny vývin a normálny telesný základ. U civilných žiadateľiek sa vedenie školy informovalo u riaditeľov škôl, ktoré absolvovali.

Prvý ročník vyučovania v ošetrovateľskej škole

Vyučovanie sa začalo 4. novembra 1931. Do prvého ročníka nastúpilo 15 žiakov vo veku od 18 do 27 rokov. Na škole začali vyučovať najväčšie lekárske kapacity svojej doby. Prvé prednášky prof. Zdeňka Frankenbergera boli z anatómie. Súčasne sa začali prednášky z hygieny, ktoré viedol prof. Stanislav Ružička. Na základe žiadosti kongregácie aj ostatné predmety zabezpečovali profesori, docenti a asistenti z Lekárskej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Začiatkom decembra 1931 sa konali prednášky z fyziológie a patológie. Fyziológiu prednášal prof. Vilém Hons a patológiu prof. Ján Lukeš. Predstavenstvo kongregácie požiadalo taktiež o povolenie uskutočňovať praktické cvičenia v ústavnej kuchyni.

V prvom roku sa žiačky venovali takmer výlučne teórii s výnimkou praktických výkonov v ošetrovateľských technikách a masáže či rôzne fyzioterapeutické zákroky, nie však pri pacientovom lôžku. Za dvojročné vzdelávanie sa platilo školné mesačne 200 korún, spoplatnený bol aj pobyt na internáte mesačne sumou 300 korún, v čom bolo zahrnuté bývanie, strava a svetlo. Štipendia sa neposkytovali a skúšobná doba bola 3 mesiace.

Druhý rok vyučovania v ošetrovateľskej škole

V druhom roku prevažovala praktická výučba a teória len v obmedzenej miere. Verejnému zdravotníctvu a zdravotným výkonom sa venovalo 20 hodín, administratíve 15 hodín, dejinám ošetrovateľstva a etike 20 hodín, občianskej náuke 10 hodín. Žiačky vykonávali prax v rozsahu troch mesiacov na internom oddelení, na ambulancii, na fyzikálnej terapii, v laboratóriu, na izbách pacientov a na infekčnom oddelení. Ďalšie tri mesiace praxovali na chirurgii, a to na ambulancii, na operačnej sále a na izbách pacientov. Ďalej absolvovali prax na detskej klinike, konkrétne na dojčenskom oddelení 4 týždne, v dietickej kuchynke 2 týždne a takú istú dobu na detskom oddelení. Nakoniec ich čakala štvortýždňová prax na očnej klinike, dvojtýždňová na gynekológii, toľko isto na krčnej a kožnej klinike. Dozor nad žiačkami mali vedúce sestry každej kliniky. Pracovná doba žiakov trvala dopoludnia od 7.00 hod. do 12.00 hod., popoludní od 15.00 do 18.30 hod. Nočné služby mali striedavo na každom oddelení dvakrát do týždňa od 7.00 hod. večer do 7.00 hod. ráno. Po ukončení 1. ročníka mali nárok na desaťdňové prázdniny. O telesnú výchovu poslucháčok sa škola starala vychádzkami a výletmi do prírody.

Pokračovanie činnosti ošetrovateľskej školy

V školskom roku 1932/33 nastúpilo do prvého ročníka desať členiek kongregácie Milosrdných sestier sv. Kríža, 2 sestry františkánky a 3 civilné žiačky. Škola mala v tom čase vlastnú, moderne zariadenú poslucháreň, ale zároveň boli k dispozícii posluchárne jednotlivých kliník a ústavov Lekárskej fakulty Univerzity Komenského. Disponovala vlastnými učebňami, laboratóriami, študovňami a postupne zariaďovala kabinet s výučbovými pomôckami pre ošetrovateľské techniky a odborné knižnice. Na začiatku slúžili pri prednáškach klinické preparáty, anatomické obrázky a knižnica.

Prvé záverečné diplomové skúšky sa na základe Výnosu krajinského úradu v Bratislave č. 111.862/11/1933 uskutočnili 12.-13. júna 1933. Pred nimi dostali žiačky štvortýždňové študijné voľno. Predsedom komisie bol vládny radca Gejza Mitický, predseda zdravotného oddelenia krajinského úradu. Vedomosti žiačok preskúšali štyria profesori-examinátori Vilém Hons, pediater Alojz Chura, šéflekár Alexander Baranský, Ľudovít Valach a Konštantín Čársky. Najskôr sa 12. júna 1933 konala na detskej klinike teoretická a praktická skúška z ošetrovania detí v dojčenskom veku a z detských chorôb, následne praktická skúška z techník ošetrovania a popoludní z chirurgie. Na ďalší deň sa uskutočnili teoretické skúšky, ktorých sa zúčastnila aj provinciálna predstavená. Žiačky v rámci náročných skúšok odpovedali na otázky z anatómie, fyziológie, techník ošetrovateľstva, z internej medicíny a dijetiky, patológie, infekčného lekárstva, farmakológie, chirurgie, gynekológie a pôrodnictva, ušného, nosného a krčného lekárstva, kojenectva a detských chorôb, administratívy, verejného zdravotníctva a sociálnej starostlivosti, hygieny a občianskej náuky. Budúce diplomové sestry museli poznať odpovede na otázky napr. čo sa deje s mŕtvou uloženou v zemi, kto bojuje proti pohlavným chorobám, ako sa odstraňuje pevný odpad, aký je význam tlaku vzduchu a koľko ho spotrebujú pacienti, ako poškodzuje alkoholizmus potomstvo a ako sa treba starať o duševne úchylnú mládež.

Ešte v decembri 1932 navštívila bratislavskú školu sr. Alexandrina Brömse, generálna delegátka z Ingenbohle, ktorá vedeniu oznámila, že môžu zakúpiť vhodnú dvojposchodovú budovu na ulici Františka Gyurikoviča č. 14-16. Ošetrovateľská škola sa do týchto priestorov presťahovala v roku 1933 a sr. Fides Dermeková bola menovaná za jej predstavenú. Presťahovaním do nových priestorov sa škola mohla naplno rozvíjať ako vzdelávacia inštitúcia pre výchovu budúceho ošetrovateľského dorastu. Postupne sa stabilizovalo jej personálne zázemie aj materiálne vybavenie. Okrem iného sa intenzívnejšie začala budovať žiacka aj učiteľská knižnica, ktorých fond obsahoval predovšetkým odbornú lekársku literatúru, fakticky zhodnú s výučbovými materiálmi pre medikov.

Problémy ošetrovateľského vzdelávania

V prvých rokoch pôsobenia bratislavskej ošetrovateľskej školy sa ukázal ako podstatný jazykový

problém kandidátok, ktorý bol prekážkou v ich vzdelávaní. Kandidátky mali nedostatočné základy zo slovenčiny a zo školy prichádzali neustále sťažnosti, a preto bol v novembri 1934 otvorený kurz slovenčiny, ktorý viedla inštruktorka Sr. Sapientia Kubalová; kurzu sa zúčastnili všetky sestry a kandidátky ošetrovateľskej školy.

V prvom desaťročí fungovania bratislavskej ošetrovateľskej školy sa do popredia dostávali viaceré problémy ošetrovateľského vzdelávania, a to najmä celoštátne riadenie a riešenie všetkých otázok, ktoré súvisia s ošetrovateľstvom. Novozriadený ošetrovateľský referát pri ministerstve zdravotníctva mal prioritne riešiť unifikáciu učebných osnov a učiva a vydávanie jednotných učebníc pre ošetrovateľské školy, keďže vyučovacie predmety boli určené len rámcovo. V praxi to znamenalo, že na existujúcich ošetrovateľských školách sa jednotlivé predmety prednášali v rôznej časovej dotácii, pričom sa niekde viac zdôrazňovala prax alebo sa naopak väčší dôraz kládol na teóriu. Učebná látka a ošetrovateľská metodika mali byť jednotné v základoch a prispôbené celoštátnym potrebám, pričom prednášajúci mal možnosť do učiva vložiť vlastné skúsenosti z praxe.

Pedagogická dokumentácia školy

Ošetrovateľská škola Kongregácie milosrdných sestier Sv. Kríža viedla záznamy o žiakoch pod názvom Katalóg ošetrovateľskej školy milosrdných sestier sv. Kríža v Bratislave. Každá žiačka mala v katalógu samostatný záznam, ktorý obsahoval identifikačné údaje: meno, priezvisko, deň a rok narodenia, miesto narodenia, príslušnosť, okres – zem, národnosť, náboženstvo (vierovyznanie), adresa, predbežné vzdelanie, dátum nástupu do školy, dátum diplomovej skúšky, zamestnanie pred vstupom do školy, predstavená, riaditeľ školy, či platí školné, meno otca alebo zodpovedného zástupcu (meno, zamestnanie, bydlisko, okres). Ďalej záznam obsahoval štyri časti: I. časť pozostávala z výřahu učiva a skúšok (predmet, učiteľ, ročník, počet hodín, deň skúšok, známka), II. časť bola opisom dĺžky praxe – interná, chirurgia, ortopédia, rádiológia, fyzikálna, detská, operačný sál, laboratórium, kožná, očná, krčná, ušná, nosná, poradne; časť III. predstavovala posudok o kandidátke zameraný na správanie sa v ústave a v nemocnici, vystupovanie, usilovnosť, presnosť, úpravu zovňajšku; časť IV. tvoril časový prehľad teórie a praxe v jednotlivých ročníkoch, prázdniny, choroby, mimoriadne dovolenky,

nočné služby. Protokol obsahoval taktiež informácie o celkovom prospechu, ovládaní cudzích jazykov, zvláštnych zručnostiach ako napr. varenie, strojopis, ručné práce, či diplom a doklady žiačka prijala a jej uplatnenie po absolvovaní školy.

Činnosť ošetrovateľskej školy počas vojnového obdobia

Zmena na poste riaditeľa školy nastala 11. októbra 1940, keď sa novým riaditeľom stal prof. Dr. František Šubík, ktorý na škole pôsobil aj ako učiteľ. Prvý riaditeľ ošetrovateľskej školy prof. Ľudovít Valach zomrel v máji 1941. Vzdelávanie na ošetrovateľskej škole reagovalo na vypuknutie vojnového konfliktu doplnením niektorých vyučovacích predmetov. Od 13. februára 1941 sa začalo na ošetrovateľskej škole vyučovať Verejné ošetrovanie vo vojne. Uvedená tematika sa na ošetrovateľskej škole prednášala len počas vojny. Prednášky viedol riaditeľ Červeného kríža MUDr. Fedor Skotnický. V septembri toho istého roku boli do ošetrovateľskej školy prijatí muži, a to bratia z rehole Milosrdných bratov; z celkového počtu 29 žiakov boli dvaja muži.

Ukončenie činnosti ošetrovateľskej školy

Ošetrovateľská škola v zmysle zákonov Slovenskej republiky 1939-1945 fungovala do roku 1948. V roku 1948 bola ošetrovateľská škola poštátnená. Majetok školy prepadol v prospech štátu, personál ponechali na škole. Sestry boli prijaté do rezortu Povereníctva SNR školstva a osvety a dostávali plat od štátu. Neskôr však dostali rehoľné učiteľky ošetrovateľskej školy listom zo dňa 25. júna 1950 z Povereníctva školstva, vied a umení v Bratislave prepúšťacie dekréty. Stalo sa to na základe Zákona o základnej úprave jednotného školstva z 21.4.1948 v ustanovení § 2. Keďže rehoľné učiteľky „vychovateľské a vzdelávacie úlohy“ neplnili, bol ich pracovný pomer „štátnej učiteľky“ zrušený na základe ustanovenia § 20 zákona č. 66/1950 Zb. Zákon o platových a pracovných pomeroch štátnych zamestnancov zo dňa 17.5.1950. Pracovné príjmy boli rehoľným učiteľkám zastavené dňom 30. júna 1950. Po krátkom čase školu celkom zrušili, napriek tomu, že rehoľné ošetrovateľské školy malo prevziať Ministerstvo školstva a na Slovensku Povereníctvo zdravotníctva po zrealizovaní akcie R (Dubovský, 2001, s. 53). Na rehoľné sestry sa vyvíjal tlak, aby sa z nich stali civilné zdravotné sestry. Budova ošetrovateľskej školy sa stala majetkom

Mestského národného výboru v Bratislave a neskôr prešla pod správu bratislavského bytového podniku.

ZÁVER

Napriek počiatocným problémom ošetrovateľská škola Kongregácia milosrdných sestier Svätého kríža v Bratislave existovala a svojou činnosťou vzdelávala diplomované ošetrovateľky počas trvania 20 rokov. Za ten čas vychovala viac ako päťsto profesionálnych ošetrovateľiek a ošetrovateľov a nepochybne tak prispela k skvalitneniu ošetrovateľského vzdelávania vo vtedajšom Československu (Kozoň, 2018, s. 121). Absolventky ošetrovateľskej školy získali aj vďaka premyslenému a široko koncipovanému, metodicky prepracovanému systému vzdelávania a pod praktickým vedením sr. Fides prestíž, ktorá im umožňovala zamestnať sa nielen v štátnych, župných a krajinských nemocniciach, ale i v privátnom sektore. Vyhladávané boli aj pre skúsenosti na operačných sálach, ktoré nadobudli počas praxe (Ilievová, Juríková, 2016, s. 90). Ich charakteristickým znakom sa stali profesijné ošetrovateľské odznaky, ktoré dostali po úspešnom ukončení školy spolu s diplomami (Kozoň, 2012, s. 18).

Podakovanie

Štúdia je čiastkovým výstupom z projektu Ministerstva školstva Slovenskej republiky VEGA č. 1/0688/18 s názvom *Ošetrovateľská dimenzia pastoračnej charizmy Kongregácie milosrdných sestier Svätého Kríža na Slovensku v prvej polovici 20. storočia, ktorý sa rieši na Trnavskej univerzite a Trenčianskej univerzite Alexandra Dubčeka v Trenčíne (2018 – 2020).*

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- DERMEKOVÁ F. *Kronika ošetrovateľskej školy 1931-1943*. Archív Kongregácie milosrdných sestier Sv. kríža v Trnave.
- Stavebné plány ošetrovateľskej školy*. Archív Kongregácie milosrdných sestier Sv. kríža v Trnave
- Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. Štátny archív v Bratislave, fond Ošetrovateľská škola v Bratislave, inv. č. Š 6664.*
- Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. Štátny archív v Bratislave, fond Ošetrovateľská škola v Bratislave, inv. č. Š 6665.*
- Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. Štátny archív v Bratislave, fond Ošetrovateľská škola v Bratislave, inv. č. Š 6668.*
- Československá nemocnice. 1931; 1 (1): 256.

- Československá nemocnice. 1931; 1 (1): 60.
- DUBOVSKÝ J. *Akcia REHOLNÍČKY*. Martin: Matica slovenská, 2001.
- HAUPTVOGLOVÁ M. *Dejiny Slovenskej provincie Milosrdných sestier Svätého kríža*. Trnava: Kongregácia milosrdných sestier sv. Kríža, 2008.
- ILIEVOVÁ L., JURÍKOVÁ E. Pôsobenie Milosrdných sestier Svätého kríža v chirurgickej operačnej sále Trnavskej nemocnice v kontexte dejín ošetrovateľstva. *Studia Capuccinorum Boziniensia II*. Kraków: Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2016.
- KOZOŇ V. et al. *Ošetrovateľstvo – 50 rokov univerzitného vzdelávania na Slovensku*. Wien: ÖGVP Verlag, 2012.
- KOZOŇ V. *Ošetrovateľská škola Milosrdných sestier Svätého kríža v Bratislave 1931-1950 a jej absolventi a absolventky*. Wien: ÖGVP Verlag 2018.